

Socialdepartementet

Remissvar över betänkandet Sveriges internationella adoptionsverksamhet (SOU 2025:61)

S2025/01111

Institutet för mänskliga rättigheter har blivit anmodad att lämna ett yttrande över betänkandet Sveriges internationella adoptionsverksamhet (SOU 2025:61).

Institutets uppgift är att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige, med utgångspunkt i våra grundlagar och för Sverige folkrättsligt bindande förpliktelser inom området mänskliga rättigheter. Institutet har även en särskild roll som oberoende nationell mekanism enligt artikel 33.2 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (funktionsrättskonventionen).

Sammanfattning

Vi framhåller att utredningen på ett djuplodande och föredömligt sätt granskat Sveriges efterlevnad av mänskliga rättigheter vid internationell adoption. Utredningens förslag är väl grundade i mänskliga rättigheter, i synnerhet FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Vi **tillstyrker** utredningen i sin helhet. Vi har dock synpunkter på tillägg till vissa förslag.

Övergripande synpunkter

Vi anser att utredningen är mycket gedigen. Utredaren har genomfört en ingående analys av folkrättsliga förpliktelser vid internationell adoption, däribland barnkonventionen, som är svensk lag sedan 2020. Utredningen har på ett särskilt föredömligt sätt genomfört en prövning av barnets bästa i fråga om internationell adoption. Utredningen är ett utmärkt exempel på vad det innebär att barnets bästa är såväl ett tillvägagångssätt som en grundläggande rättslig tolkningsprincip och en

materiell rättighet.¹ I framtagnad av förslag om nuvarande adoptionsverksamhets framtid har utredaren bedömt barnets bästa utifrån barnkonventionen som helhet, på makro- och mikronivå, och på kort och lång sikt.

Utredaren har på ett pedagogiskt sätt klargjort vad en granskning av kränkningar av mänskliga rättigheter i internationell adoption innebär. Med stöd i en omfattande granskning av arkivmaterial och adoptionsakter samt talrika dialoger med olika aktörer kartlägger utredningen förekomsten av oegentligheter och ger en fördjupad bild av utvecklingen av den svenska internationella adoptionsverksamhetens sociala och ekonomiska praktik.

Vi anser att utredningens förslag är väl grundade i mänskliga rättigheter och **tillstyrker** utredningen i sin helhet, men har synpunkter på tillägg till vissa förslag.

Vi anser att en offentlig ursäkt till adopterade personer och deras familjer är ett viktigt första steg mot upprättelse och gottgörelse för de adopterade som drabbats av oegentligheter i sin adoption. Som nästa steg **efterfrågar** vi att en ny utredning får i uppdrag att undersöka möjligheter till ekonomisk kompensation eller annan gottgörelse till enskilda adopterade.

Synpunkter på vissa förslag

7.7 Sverige bör ratificera konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden

¹ FN:s kommitté för barnets rättigheter Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om Barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa CRC/C/GC/14 Sextioandra sessionen, 29 maj 2013.

Utredningen föreslår att regeringen bör påskynda processen för att ratificera konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (UNCED). Utöver att konventionen har stor betydelse för personer som har utsatts för olagliga adoptioner, skulle Sveriges ratificering bidra till ett stärkt rättighetsskydd internationellt.

Sverige undertecknade UNCED den 6 februari 2007 men är det enda landet i Skandinavien, och ett av få EU-länder, som ännu inte ratificerat konventionen.² I den senaste UPR- granskningen³ fick Sverige elva rekommendationer som rör ratificering av UNCED. Regeringen har i sitt svar accepterat rekommendationer om att överväga ratificering av UNCED och anger att frågan bereds inom Regeringskansliet. Regeringen bedömer att inför en eventuell ratificering av konventionen krävs en analys av ett eventuellt lagstiftningsbehov, men att Sveriges lagstiftning i huvudsak överensstämmer med konventionen.⁴ Vi menar att Sverige nu bör ta nästa steg mot en ratificering av UNCED.

7.8 En offentlig ursäkt till adopterade personer och deras familjer

Utredningen föreslår att regeringen utan dröjsmål ska inleda en dialog med organisationer och nätverk för adopterade personer och deras familjer om förutsättningarna och formerna för ett offentligt erkännande och en ursäkt.

I likhet med utredningen anser vi att detta är ett viktigt första steg mot upprättelse och gottgörelse för de adopterade som drabbats av oegentligheter i sin adoption. Vi menar dock att utredaren hade kunnat gå ännu längre och i likhet med

² Norge ratificerade konventionen 2019, Danmark 2022 och Finland 2023.

³ I maj 2025 granskades Sverige inom Universal Periodic Review (UPR), en FN-process där alla medlemsländer granskas regelbundet. <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/se-index>.

⁴ Ministry for Foreign Affairs, Response from the Swedish Government regarding UPR recommendations 2 July 2025 UD2025/.

Vanvårdsutredningen⁵ föreslå att en ny utredning får i uppdrag att undersöka möjligheter till ekonomisk kompensation eller annan gottgörelse till enskilda adopterade.

8.10.2 Verksamheten med att förmedla barn för adoption till Sverige avvecklas

Utredningen föreslår att verksamheten med att förmedla barn för adoption till Sverige avvecklas. Som utredningen visat finns det betydande risker för oegentligheter och rättighetskränkningar i internationell adoptionsförmedling. Sverige har inte möjlighet att kontrollera eventuella oegentligheter i samarbetsländerna och kan därmed inte säkerställa att det inte förekommer kränkningar av barnens och deras ursprungsfamiljers mänskliga rättigheter.

Som en följd av att svenska myndigheter inte har rätt att fullt ut kontrollera processer i andra länder är det mycket svårt för Sverige att säkerställa att internationella adoptioner förmedlas i enlighet med barnkonventionens artikel 21 om adoption. Enligt artikel 21 ska staten säkerställa att barnets bästa ges *största vikt* vid adoption. Inga andra hänsyn får väga tyngre. Utredaren poängterar att det på systemnivå är problematiskt utifrån ett barnrättsperspektiv att adoptionsförmedlingen utgår från en efterfrågan på barn.

Ett system med efterfrågestyrd adoptionsförmedling i vilken barnets bästa kan kringgå och Sverige inte kan förebygga oegentligheter och kränkningar av mänskliga rättigheter **anser** vi är tillräckliga skäl för en avveckling.

Utredningen resonerar kring en adoptionsförmedling som utgår från ursprungsländernas behov, vilket dock ligger utanför utredningens uppdrag. I en sådan organisering skulle ett land kunna vända sig till en myndighet i Sverige med

⁵ SOU 2009:99 Vanvård i social barnavård under 1900-talet; SOU 2011:9, Upprättelseutredningen, Barnen som samhället svek – åtgärder med anledning av övergrepp och allvarliga försummelser i samhällsvården.

en förfrågan om det finns en lämplig familj för ett specifikt barn. Så här skriver utredaren:

”En sådan organisering ger uttryck för en form av internationell solidaritet där länder hjälper varandra att skydda barn som riskerar att inte kunna växa upp i en permanent familj i sitt hemland.”⁶

Vi **är positiva** till att regeringen skulle tillsätta en utredning för att undersöka möjligheterna att organisera ett nytt internationellt system för adoptionsförmedling, där internationella adoptioner och placeringar till Sverige sker på initiativ av ursprungslandet.

8.10.3 Det ska vara tillåtet med adoption över landgränser men det krävs en starkare statlig kontroll

Vi instämmer med utredningens bedömning att det alltid kommer finnas ett behov av adoption över landgränser och att internationell adoption därför ska tillåtas i vissa situationer. Vidare delar vi utredningens slutsats att det krävs en starkare statlig kontroll för att säkerställa att barnets bästa prioriteras.

Vi **efterfrågar** dock en mer grundlig analys av kravet på det personliga förhållandet mellan sökanden och barnet, och vilka situationer som kan omfattas.

Ärendets handläggning

Detta remissvar har beslutats av direktören Fredrik Malmberg och föredragits av Johanna von Bahr. I den slutliga beredningen har även utredaren Linde Lindqvist och enhetschef och ställföreträdande direktör Charlotte Palmstierna deltagit.

⁶ SOU 2025:61, s.554.

Fredrik Malmberg, direktör